

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 14 februari 1927 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk

Genom en den 30 december 1926 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk.

Häriigenom förordnas, att 12 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

Likaledes vare tillåtet:

- 1) att delar — — — litterärt verk;
- 2) att ett utgivet musikaliskt verk eller del därav intages i sådan ur flera tonsättares verk hämtad samling, som efter sin beskaffenhet är avsedd att tjäna till bruk vid gudstjänst eller i skolor, musikskolor dock undantagna, eller eljest vid elementär undervisning.

I en dylik för den elementära undervisningen avsedd samling må dock ej av en och samma tonsättare intagas flera verk eller delar därav än som motsvara en tjugondel av samlingens hela antal och högst fem, ej heller något verk eller del därav med flera än trettiofyra takter.

Är musikaliskt verk författat för att användas vid den elementära undervisningen, vare, där förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid verkets början, förbjudet att utan tonsättarens tillstånd intaga verket eller del därav i sådan samling, som nu nämnts.

I fall, varom i första stycket under 2 förmäles, må det nyttjade verkets form icke utan tonsättarens eller hans rättsinnehavares tillstånd förändras; dock

vare tillåtet att för ett instrument eller en sångstämma omsätta verk, som är satt för flera instrument eller stämmor.

Utgivna musikaliska — — — någon ersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1927. Den skall äga tillämpning jämväl med avseende å verk, som dessförinnan tillkommit, dock med följande undantag:

Har samling, som avses i 12 § första stycket under 2, före lagens trädande i kraft lovligen mångfaldigats, må redan framställda exemplar av samlingen fritt spridas. Samling, som sålunda mångfaldigats, må ock i form av nya, oförändrade upplagor mångfaldigas intill dess fem år förflutit från lagens ikraftträdande; och vare spridande av de exemplar, som sålunda framställas, jämväl tillåtet.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande lagförslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till de vid propositionen fogade protokollen.

Lagförslaget åsyftar ändring av 12 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk i vad angår dels rätten att i vissa samlingar intaga annans musikaliska verk, dels ock rätten att fritt utföra dansmusik. Den förra ändringen är föranledd av en skrivelse av fjolårets riksdag och den senare av en den 10 september 1926 till justitiedepartementet inkommen underdånig framställning från styrelsen för Föreningen svenska tonsättare.

Lånefriheten för samlingar.

Gällande bestämmelser.

För närvarande gäller angående rätten att i samling intaga annans musikaliska verk följande: Samlingen skall efter sin beskaffenhet vara avsedd att tjäna till bruk antingen vid gudstjänst eller ock i skolor, musikskolor dock undantagna, eller eljest vid elementär undervisning. Den skall bestå av ett urval av flera tonsättares verk. Allenast enstaka ställen av ett utgivet musikaliskt verk eller verk av ringa omfång få intagas i samlingen. Verkets form får icke förändras utan tonsättarens eller hans rättsinnehavares tillstånd; dock är det tillåtet, där så erfordras för samlingens ändamål, att omsätta verket för ett eller flera instrument eller för en eller flera sångstämmor. — Stadgandet angående förändring av musikaliskt verks form är upptaget i andra stycket av 12 §, medan övriga här anförda bestämmelser återfinnas i första stycket under 2.

Propositionen. I propositionen föreslås nu rörande lånefriheten ändring i följande hänseenden. I en för den elementära undervisningen avsedd samling skola av en och samma tonsättare ej få intagas flera verk eller delar därav än som motsvara en tjugondel av samlingens hela antal och högst fem, ej heller något verk eller del därav med flera än trettiotvå takter. Då musikaliskt verk författats för att användas vid den elementära undervisningen, skall det vidare vara förbjudet att intaga verket eller del därav i samlingen, såframt förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid verkets början. Slutligen skall verkets

form allenast såtillvida få förändras, att omsättning för ett instrument eller en sångstämma av verk, som är satt för flera instrument eller stämmor, är tillåten, medan däremot omsättning från ett instrument eller en stämma till flera instrument eller stämmor skall vara förbjuden. Ändringen av ifrågavarande lagrum i nu nämnda hänseenden har i förslaget genomförts på det sätt, att efter nuvarande första stycke i paragrafen inskjutits två stycken, innehållande de nya begränsningarna av rätten att i skolsamlingar intaga annans musikaliska verk, varjämte nuvarande andra stycke angående omsättning av musikaliskt verk undergått erforderlig omarbetning. I samband med dessa ändringar har tillika föreslagits ny lydelse av det i paragrafens första stycke under 2 upptagna stadgandet. Såsom förut nämnts, innehåller detta stadgande de begränsningar, som nu gälla med avseende å föremålet för lånerätten. Där angives sålunda rätten till lån avse »enstaka ställen av ett utgivet musikaliskt verk eller, där det är av ringa omfång, hela verket». Motsvarande stadgande i förslaget talar allenast om »utgivet musikaliskt verk eller del därav», varefter begränsningarna i lånerätten angivas i de två följande styckena. Då dessa begränsningar emellertid allenast avse samlingar för skolbruk och icke samlingar för gudstjänstbruk, innebär den nya lydelsen av stadgandet beträffande sistnämnda samlingar en utvidgning av lånerätten till att omfatta varje utgivet musikaliskt verk eller del därav.

Enligt 2 § av ifrågavarande lag är rätten till offentligt utförande av musikaliskt verk förbehållen tonsättaren. Från nämnda regel stadgas i 12 § vissa undantag. Utgivna musikaliska verk få sålunda utan tonsättarens tillstånd offentligen utföras, dels då åhörarna äga tillträde utan avgift och utförandet icke heller eljest sker i förvärvssyfte, dels ock då den av utförandet härflytande inkomst är avsedd för välgörande ändamål och den eller de utförande icke erhålla någon ersättning. Vidare stadgas i sista stycket av paragrafen: »Dansmusik må jämväl i andra fall än nyss sagts utan tonsättarens tillstånd offentligen utföras, där verket utgivits som musik till sällskapsdans.»

I propositionen föreslås nu, att nämnda stycke skall uteslutas ur paragrafen. Propositionen. Den undantagsställning, som hittills gällt beträffande utförandet av dansmusik, skall sålunda enligt förslaget upphöra.

Till stöd för denna lagändring, varom hemställan gjorts av styrelsen för Föreningen svenska tonsättare, har styrelsen i den förut omnämnda framställningen anfört, att stadgandet vid 1919 års lagstiftning säkerligen tillkommit ur den synpunkten, att dansen ansågs som ett oskyldigt nöje, samt att man därvid ej tänkt på utförandet i förvärvssyfte av dansmusik så som det nu för tiden vore på modet. Härtill komme vidare, att denna inskränkning i tonsättarens rätt att bestämma över sitt verk syntes oförenlig med innebörden av den reviderade bernkonventionen 1908 och vore ägnad att undergräva den musikaliska kulturen, varjämte lagrummet ifråga vore så otydligt formulerat, att allmän osäkerhet om dess tolkning rådde. I sistnämnda hänseende anförde föreningen flera exempel å svårigheterna att avgöra, huruvida den fordran för rätten till fritt utförande vore uppfylld, som låge i bestämmelsen, att verket skulle hava utgivits som musik till sällskapsdans.

*Utförandet
av dans-
musik.*

Gällande be-
stämmelser.

Framställ-
ningen av
styrelsen för
Föreningen
svenska ton-
sättare.

Musikaliska akademien.

Över föreningens framställning avgav musikaliska akademien yttrande, däri akademien anförde bland annat:

Lagens uppgift är att skydda alla musikaliska verk, fränsett deras bruksändamål eller deras objektiva konstnärliga värde. Emellertid torde anledningen till den svenska lagens undantagsbestämmelse för dansmusik vara att söka i den jämförelsevis anspråkslösa ställning dansen tidigare intog, liksom ock den dåtida dansmusikens mera underordnade uppgift såsom beledsagning till sällskapsdans. Samtidigt stod den offentliga underhållningsmusiken på en högre nivå än för närvarande och erbjöd vanligen rikhaltiga och omväxlande program. Numera kan man säga, att det offentliga nöjeslivet behärskas av dansen, och allmänheten ästundar såsom musikalisk underhållning huvudsakligen dansmusik. Enär dansmusiken på grund av ifrågavarande lagbestämmelse åtnjuter en undantagsställning i förhållande till de övriga musikformerna, är det för innehavare av utskänkingslokaler, restauranger m. m., där musik uppföres, jämväl förenat med ekonomisk fördel att nästan uteslutande uppföra dansmusik, samtidigt tillmötesgående allmänhetens mindre kultiverade smak. Härigenom åsidosättes emellertid den gedignare musiken och sänkes ytterligare den allmänna smaknivån, varjämte tonsättare av värdefullare musik gå förlustiga den inkomst som eljest kunde hava tillfallit dem.

Såsom i föreningens framställning övertygande påvisas framträder den moderna dansmusiken i så skiftande former och beteckningar, att det är synnerligen vanskligt att avgöra, när ett verk är utgivet såsom musik till sällskapsdans. Med hänsyn härtill torde även den i lagen givna formuleringen ej erbjuda önskvärd klarhet.

På grund av vad sålunda anförts får akademien i underdånighet tillstyrka den i nådiga remissen gjorda hemställan om att sista stycket av § 12 i lagen om litterära och musikaliska äganderätten måtte utgå.

Departementschefen.

Vid ärendets anmälan i statsrådet anförde föredragande departementschefen:

Den i detta ärende föreliggande framställningen och musikaliska akademins däröver avgivna utlåtande synas mig innefatta övertygande skäl för att den undantagsbestämmelse, som rörande dansmusiken upptagits i sista stycket av 12 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, icke längre bör bibehållas. Såsom påvisats, lämnar detta stadgande genom sin obestämdhet utrymme för tillfälliga omständigheters inverkan på tillämpningen. Härigenom komma vissa tonsättningar, vilka kunna användas såsom musik till sällskapsdans, att inbegripas under det rättsskydd, lagstiftningen principiellt avser att bereda tonsättaren, under det att andra dylika verk bliva ställda utanför. Någon giltig grund för att utöver vad i allmänhet gäller medgiva offentligt utförande av här ifrågavarande tonsättningar utan att tonsättaren därtill lämnat sitt tillstånd synes numera icke vara för handen. I likhet med musikaliska akademien, till vars yttrande jag i övrigt hänvisar, finner jag mig alltså böra tillstyrka, att sista stycket av 12 § uteslutes. En dylik lagändring torde stå i god överensstämmelse med bernkonventionens bestämmelser.

Övergångsbestämmelser.

Den nu föreslagna lagen skall enligt propositionen träda i kraft den 1 juli 1927 samt äga tillämpning jämväl med avseende å verk, som dessförrinnan tillkommit. Vissa undantag äro emellertid stadgade beträffande lånafriheten till förmån för utgivare av samlingar. Har samling, som avses i 12 § första stycket under 2, före lagens trädande i kraft lovligen mångfaldigats, är det tillåtet att sprida redan framställda exemplar. Och vidare må samling, som sålunda mångfaldigats, i form av nya oförändrade upplagor mångfaldigas intill

dess fem år förflutit från lagens ikraftträdande. Spridande av de exemplar, som sålunda framställas, är ock medgivet.

Förslaget om begränsningarna av rätten att i samlingar, avsedda för skolbruk, intaga annans musikaliska verk och att omsätta dylika verk överensstämmer med yrkandena i den motion, som föranlett riksdagens framställning i ämnet. Utskottet, som vid ärendets behandling förra året tillstyrkte utredning om lagändring på sätt i motionen angivits, har icke något att erinra mot att nu berörda begränsningar införas i lagen. Vad samlingar för gudstjänstbruk angår, innefattar propositionen, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, en utvidgning av lånefriheten till att omfatta varje utgivet musikaliskt verk eller del därav. Då emellertid i allmänhet allenast verk av ringa omfång lämpa sig för gudstjänstbruk och kompositörer av dylika verk också givetvis taga hänsyn härtill, lärer denna förändring icke vara av någon egentlig praktisk betydelse. Vid sådant förhållande har utskottet ej heller något att erinra mot propositionen i denna del.

Utskottet.

Vidkommande förslaget om upphävande av den undantagsbestämmelse, som hittills gällt beträffande utförandet av dansmusik, finner utskottet i likhet med departementschefen den utredning, som förebragts i ärendet, innefatta övertygande skäl för att bestämmelsen ej längre bör bibehållas.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 14 februari 1927.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Hederstierna, Jacob Larsson, Klefbeck, Borell, P. E. A. Jonsson**, *G. Dahl* och *Per Gustafsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam, Leo, Jansson* i Edsbäcken, *Nilsson* i Antnäs*, *Sjögren, Persson* i Trången och *Olsson* i Mellerud.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.